

70. VÝROČIE NARODENIA SLOVENSKEJ LITERÁTKY A ZAKLADATEĽKY ŽENSKÉHO VZDELÁVANIA ELENY MARÓTHY-ŠOLTÉSOVEJ (1855 – 1939)

Kludia SOKOLOVÁ

Elena Maróthy-Šoltéssová

Elena Maróthy-Šoltéssová, rodáčka z Krupiny, sa narodila 6. januára 1855 ako dcéra evanjelického farára Daniela Maróthyho. Už v mladosti vnímala nerovné príležitosti pre vzdelanie dievčat a táto skúsenosť sa stala určujúcou pre jej celoživotné úsilie. Po strate manžela a oboch detí sa naplno venovala práci v kultúre, vzdelávaní a pri presadzovaní práv žien.

Ako predsedníčka ženského spolku *Živena* (1894 – 1927) stála za rozvojom dievčenského školstva a ženského sebavedomia. Jej prvý román – *Proti prúdu* (1894) predstavuje zásadný prelom v slovenskej literatúre a zároveň ženský manifest. Nebol len umeleckou výpoveďou, ale odvážnym gestom: ísť proti spoločenským konvenciám, proti

pasivite, proti mlčaniu. V centre deja stojí žena – mysliteľka, matka, manželka, ktorá v zápase so sebou a spoločnosťou objavuje vlastnú hodnotu. Šoltéssová ukazuje, že zmena nezačína v revolúcii, ale v hlbokkej premene rodiny a najmä vedomia ženy. V tejto hrdinke rezonuje jej osobná skúsenosť i vizionárska viera v silu mravne pevnej, duševne silnej ženy, ktorá sa nebojí ísť proti prúdu.

Svojím dielom – najmä druhým románom *Moje deti* – výrazne obohatila slovenskú literatúru aj pedagogickú prax. V tejto knihe, ktorá je zápisom jej intímnych skúseností matky, sa podľa Marcely Mikulovej „spája rozum a cit, výchova a spomienka“.

Jozef Matej vo svojej štúdii upozorňuje, že hoci Šoltéssová nebola vzdelaná pedagogička, „jej zápisky sú dôkazom pozoruhodnej pedagogickej intuície a dôsledného uvažovania o vývine detskej psychiky“. Jej kniha *Moje deti* bola priekopníckym dielom nielen v slovenskej, ale aj európskej literatúre o výchove.

Výrazne sa zaslúžila aj o zakladanie slovenských dievčenských škôl. Napriek silnej maďarizácii presadzovala potrebu vzdelávania žien vo vlastnom jazyku a spolu s českým spolkom *Vesna* a Antóniou Gebauerovou sa podieľala na založení *Ústavu M. R. Štefánika* v Martine – inštitúcie, ktorá vzdelávala učiteľky, ošetrovateľky a sociálne pracovníčky.

V autobiografickom diele *Sedemdesiat rokov života*, publikovanom v *Slovenských pohľadoch* a neskôr knižne, poskytla výnimočný pohľad na spoločenské, kultúrne a rodinné pomery 19. storočia, ako aj na svoju osobnú cestu ženy, matky, mysliteľky a líderky.

Elena Maróthy-Šoltéssová zomrela 11. februára 1939 v Martine, no jej odkaz – ako jednej z prvých slovenských feministiek – žije dodnes.

Použitá literatúra:

KRČMÉRY, Š. *Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava: Tatran 1976, s. 164 – 166.

MIKULOVÁ, M. V dileme rozumu a citu. In *Slovenská literatúra*, roč. 57, 2010, č. 1, s. 14 – 28.

MATEJ, J. Pedagogické názory Eleny Maróthy-Šoltésovej a jej zásluhy o založenie slovenských dievčenských škôl. In *Pedagogika*, 1987, č. 2, s. 203 – 218.

MARÓTHY-ŠOLTÉSOVÁ, E. *Sedemdesiat rokov života*. Dostupné na: Zlatý fond SME. https://zlatyfond.sme.sk/dielo/314/Marothy-Soltesova_Sedemdesiat-rokov-zivota/1 [cit. 29. 5. 2025].

Digitálna študovňa slovenskej literatúry SAV: Moje deti – literárna štúdia. Dostupné na: <https://studovnaliteratury.sav.sk/moje-deti-2/> [cit. 29. 5. 2025].

Obrázok dostupný na: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2250122958345097&set=pcb.2250125161678210> [cit. 29. 5. 2025].